

Лут Суюсанов,
заступник декану факультету № 3
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
к.і.н, доцент

УКРАЇНА У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВОВОМУ ПРОСТОРИ: ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Співробітництво України з країнами Європи та міжнародними правовими організаціями починає свою історію з моменту здобуття незалежності нашою державою. Цей період визначається створенням та розвитком міжнародних міжурядових правових організацій і ратифікацією Верховною Радою України міжнародних правових документів у межах діяльності Ради Європи, в яких є спільні цінності щодо захисту прав людини та демократії. Верховна Рада України 17 травня 1997 року ратифікувала законом № 475/98-ВР Європейську конвенцію з прав людини. Згідно з Конвенцією, уряди держав-членів Ради Європи, які підписали цю Конвенцію, несуть основну відповідальність за захист прав і свобод громадян, визначених цією Конвенцією та протоколами до неї. Для забезпечення дотримання договірними сторонами їхніх зобов'язань, створюється Європейський суд з прав людини, який надалі називатиметься "Суд" (стаття 19 Конвенції). Він функціонує на постійній основі. Необхідно підкреслити, що згідно зі статтею 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» рішення Європейського суду є обов'язковим для виконання Україною. Згідно зі статтею 34 Конвенції, Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від порушення прав, викладених у Конвенції або Протоколах до неї. Договірні сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права. Також у статті 35 цієї Конвенції підкреслюється, що Суд може брати справу до розгляду лише після того, як були вичерпані всі національні засоби правового захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж чотирьох місяців після постановлення остаточного рішення на національному рівні.

Громадяни України активно звертаються до Європейського суду з прав людини для ефективного юридичного захисту у зв'язку з неналежними умовами та надмірною тривалістю тримання заявників під вартою, надмірною тривалістю кримінального провадження тощо. У січні 2025 року Європейський суд з прав людини розглянув майже 40 заяв громадян України щодо порушення вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Так, 16 січня 2025 року Європейським судом було ухвалено остаточне рішення у справі «Косов та інші проти України» (8 заяв), 23 січня 2025 року – у справі «Тепляков та інші проти України» (16 заяв), у справі «Івченко та інші проти України» (9 заяв), у справі «Легачов та інші проти України» (8 заяв).

Загальна сума відшкодування, яку уряд України має сплатити на виконання вказаних рішень Європейського суду, становить 279 490 (двісті

сімдесят дев'ять тисяч чотириста дев'яносто) євро.

Заявники утримувалися під вартою у державних установах: «Харківський слідчий ізолятор», «Черкаський слідчий ізолятор», «Вінницька установа виконання покарань № 1», «Криворізька установа виконання покарань № 3», «Кропивницький слідчий ізолятор» та «Чортківська установа виконання покарань № 26». До Європейського суду з прав людини заявники скаржилися за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на неналежні умови тримання під вартою в зазначених установах. Деякі заявники також висунули інші скарги за положеннями Конвенції. Розглянувши скарги заявників, Європейський суд нагадав, що під час встановлення, чи є умови тримання такими, що «принижують гідність» у розумінні статті 3 Конвенції, серйозний брак простору у в'язничних камерах вважається дуже впливовим чинником та може становити порушення як само по собі, так і в сукупності з іншими недоліками. Посилаючись на свою попередню практику, Європейський суд дійшов висновку, що ці заявники не мали у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту та констатував порушення статей 3 і 13 Конвенції. Порушення вимог Конвенції визначені в рішеннях Суду, які оформлені як додаток «перелік заяв зі скаргами за статтями Конвенції». Основними скаргами є неналежні умови тримання під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту, а саме: - переповненість, відсутність свіжого повітря, пасивне паління, неналежна температура;

- камера заражена паразитами/гризунами, цвіль або бруд у камері;
- ненадання належної медичної допомоги;
- відсутність приватності під час користування туалетом;
- відсутність або обмежений доступ до проточної води, погана якість питної води;
- відсутність туалетних засобів, обмежений доступ до душу;
- відсутність або обмежений доступ до гарячої води;
- недостатня кількість продуктів харчування, низька якість продуктів харчування;
- відсутність або недостатня кількість прогулянок на свіжому повітрі;
- відсутність або погана якість постільної білизни;
- відсутність або недостатнє природне освітлення;

Таким чином, у рішеннях Європейського суду констатуються порушення:

- статей 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у зв'язку з неналежними умовами тримання заявників під вартою та відсутністю ефективного засобу юридичного захисту;
- пункту 3 статті 5 Конвенції (у заяві № 15959/23) через надмірну тривалість тримання під вартою;
- пункту 5 статті 5 Конвенції у зв'язку з відсутністю ефективного засобу захисту відшкодування за порушення пункту 3 статті 5 Конвенції;
- пункту 1 статті 6 Конвенції через надмірну тривалість кримінального провадження;
- статей 13 Конвенції у зв'язку з відсутністю в національному законодавстві

ефективного засобу юридичного захисту через надмірну тривалість кримінального провадження.

Автентичний переклад рішень Європейського суду у цих справах та його стислий виклад надано.

Україна, як європейська держава, яка прагне вступити до лав країн Європейського Союзу, повинна вжити додаткових заходів індивідуального характеру, а також заходів загального характеру, спрямованих на усунення підстав для надходження до Європейського суду аналогічних заяв громадян України в майбутньому. Згідно із Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», з метою забезпечення відновлення порушених прав заявника, крім виплати відшкодування, вживаються додаткові заходи індивідуального характеру – відновлення, наскільки це можливо, юридичного стану громадянина. Також держава повинна прийняти заходи загального характеру. Забезпечити усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі виявленого Судом порушень, а також усунення підстав для надходження до Суду заяв громадян проти України, спричинених проблемою, що вже була предметом розгляду в Суді. З метою вжиття заходів загального характеру пропонується чітке виконання вимог законодавства, зокрема; внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; внесення змін до адміністративної практики; забезпечення юридичної експертизи законопроектів; забезпечення професійної підготовки працівників правоохоронних органів, професійна діяльність яких пов'язана з правозастосуванням, а також з триманням осіб в умовах позбавлення свободи та інші заходи.

Валентин Тулінов,
декан факультету № 3 ДонДУВС,
кандидат юридичних наук, доцент,
підполковник поліції

Артур Волобоєв,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки факультету № 3 ДонДУВС,
доктор філософії

ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПРИ ВИКОНАННІ СПЕЦІАЛЬНИХ СЛУЖБОВИХ ЗАВДАНЬ

Система координації та взаємодії підрозділів Національної поліції України при виконанні спеціальних службових завдань є комплексною та багаторівневою. Вона враховує різні типи надзвичайних ситуацій та передбачає співпрацю з різними державними органами та структурами.

Так, у випадку надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, координацію здійснюють регіональні комісії з питань техногенно-